

דף מקורות לשיעור על 'וידעת את ה' ' על אתגר ידיעת ה' ומימושו

ד"ר שמואל ויגודה

(1) הושע, פרק ב'

כא וְאַרְשֵׁתֶיךָ לִי לְעוֹלָם וְאַרְשֵׁתֶיךָ לִי בְצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים:

כב וְאַרְשֵׁתֶיךָ לִי בְּאַמוּנָה וְיָדַעַתְּ אֶתְּ ה':

(2) פירוש רד"ק, הושע פרק ב', כב

ואמר: וארשתוך לי באמונה - שענינו בקיום שלא ימוט לעולם, כמו אמונה אומן במקום נאמן.

וידעת את ה': כמו שאמר: (ירמיהו לא, לג) כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם.

(3) דברים פרק ה'

יח אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבֶּר ה' אֶל-כָּל-קְהֵלְכֶם בְּהָר, מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הַעֲנַן וְהָעֶרְפֶּל--קוֹל גָּדוֹל, וְלֹא יָסַף; וַיְכַתְּבֶם, עַל-שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים, וַיִּתֶּנֶם, אֵלַי. יט וַיְהִי, כְּשִׁמְעַכֶּם אֶת-הַקּוֹל מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ, וְהָהָר, בָּעַר בָּאֵשׁ; וַתִּקְרְבוּ אֵלַי, כָּל-רָאשֵׁי שְׁבֵטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם. כ וַתֹּאמְרוּ, הֵן הָרָאנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת-כְּבֹדוֹ וְאֶת-גְּדֻלוֹ, וְאֶת-קִלְוֹ שִׁמְעָנוּ, מִתּוֹךְ הָאֵשׁ; הַיּוֹם הַזֶּה רָאִינוּ, כִּי-יִדְבֵר אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם וְחִי. כא וְעַתָּה, לָמָּה נִמּוֹת, כִּי תֹאכְלֵנוּ, הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת; אִם-יִסְפִּים אֲנַחְנוּ, לִשְׁמֹעַ אֶת-קוֹל ה' אֱלֹהֵינוּ עוֹד--וְנִמְתָּנוּ. כב כִּי מִי כָל-בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלֹהִים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ-הָאֵשׁ, כְּמִנּוּ--וַיְחִי. כג קִרְבַּתְּהָ וּשְׁמַע, אֶת כָּל-אֲשֶׁר יֹאמַר ה' אֱלֹהֵינוּ; וְאֶת תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ, אֶת כָּל-אֲשֶׁר יִדְבֵר ה' אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ--וְשִׁמְעָנוּ וְעָשִׂינוּ. כד וַיִּשְׁמַע ה' אֶת-קוֹל דְּבָרֵיכֶם, בְּדַבְרְכֶם אֵלַי; וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי, שְׁמַעְתִּי אֶת-קוֹל דְּבָרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְרוּ אֵלַיךָ--הֵיטִיבוּ, כָּל-אֲשֶׁר דִּבְרוּ. כה מִי-יִתֵּן וְהָיָה לְבָבְכֶם זֶה לָהֶם, לִירְאָה אֶתִּי וְלִשְׁמֹר אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי--כָּל-הַיָּמִים: לְמַעַן יִיטַב לָהֶם וְלְבָנֵיהֶם, לְעֹלָם.

(4) רש"י, דברים ה, כג :

ואת תדבר אלינו – התשתם את כוחי כנקבה, שנצטערתי עליכם וריפיתם את ידי, כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אליו מאהבה. וכי לא היה יפה לכם ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד ממני

(5) שפתי חכמים, שם :

מקשים העולם: והלא הקב"ה הודה לדבריהם ואמר 'הטיבו אשר דברו'!! ויש לומר, לפי דעתו של משה שחשש שלא היו חרדים להתקרב אל ה' מאהבה היו אומרים דברים כאלה, והשיב לו הקב"ה: מפני יראת ה' אמרו זה, ולהוציא את ישראל מן החשד מדעת משה רבנו ע"ה אמר לו הקב"ה כל זה

6. כלי יקר, לר' אפרים מלונטשיץ, פרשת 'ואתחנן

... 'ולפירוש רש"י יהיה הביאור שמשה נצטער על שלא עבדו מאהבה וכו', כי כל אוהב מתדבק אל אהובו, והירא מתרחק ממנו. ומשה נצטער על מה שאמרו 'קרב אתה ושמע', כי הריחוק מורה על היראה. ואחר זה הותש כוחו של משה מחמת צער, על כן נאמר 'ואת תדבר'. והקב"ה אמר 'הטיבו כל אשר דברו', כי כפי קשיות ערכם חידוש אצלי אפילו זה מה שאחזו במידת היראה, ואפילו מיראה חוששני שלא יעמדו בה ימים רבים, ומי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי וכו' כל הימים וכו'.

ר' אלעזר פתח ואמר: 'קרב אתה ושמע...'. בוא וראה: בשעה שניתנה תורה לישראל כל הקולות נמצאו והקב"ה ישב על כסאו, וזה מתוך זה נראו, ודברי זה יצאו מתוך [זה ש]עליון ממנו. וזה הוא סוד הכתוב: 'פנים בפנים דבר ה' עמכם בהר מתוך האש...' וישראל התרחקו מ[תוך] יראה זו. ועל כן [נאמר] - 'ואת תדבר אלינו' - איננו חפצים בתוקף העליון שלמעלה, אלא ממקום הנקבה, ולא יותר - ו'את תדבר אלינו וכו'". אמר משה: ודאי החלשתם את כוחי, החלשתם [גם] כוח אחר. שאלמלא לא התרחקו ישראל ושמעו את כל אותו דבר כמו בתחילה לא היה יכול העולם להיחרב אחר כך, והם היו קיימים לדורי דורות. שבתחילה מתו, מה הטעם? בגלל שכך ראוי, שהרי עץ המוות גורם [לכך]. אחר כך חיו ועמדו ונתגדלו, ורצה הקדוש ברוך הוא להביא אותם לעץ החיים אשר עומד [מ]על אותו עץ המוות, כדי שיהיו עומדים לעולם - [אך הם] התרחקו ולא רצו. אז נחלש כוחו של משה עליהם ונחלש גם כוח אחר. אמר הקדוש ברוך הוא: אני רציתי להעמיד אתכם במקום עליון ולהתדבק בחיים, [אבל] אתם חפצתם במקום שהנקבה שורה [בו]... ועם כל זאת, כיוון שישראל לא עשו [זאת] אלא ביראה עליונה שהייתה עליהם לא נאמר עליהם אלא 'מי יתן והיה לבכם זה להם וכו'". מכאן למדנו [ש]כל מי שעושה דבר, אף על פי שהוא רע, הואיל ולא עושה ברצון העונש איננו שורה עליו, והקדוש ברוך הוא איננו דן אותו לרע.

ר' אלעזר פתח ואמר: קרב אתה ושמע וגו'. תא הזי, בשעתא דאתייהבת אורייתא לישראל כלהון קולות אשתכחו, וקודשא בריך הוא יתיב על כורסייא, ודא מגו דדא אתהזוי, ומלולא דדא נפיק מגו עלאה דעליה, ודא הוא רזא דכתיב: 'פנים בפנים דבר ה' עמכם בהר מתוך האש...' וישראל אתרחקו מדחילו דא. ובגין כך 'ואת תדבר אלינו' לא בעינן בתוקפא עלאה דלעילא, אלא מאתר דנוקבא ולא יתיר - 'ואת תדבר אלינו וגו'". אמר משה: ודאי חלשתון חילא דילי, חלשתון חילא אחרא. דאלמלא לא אתרחקו ישראל וישמעון כל ההוא מלה כד בקדמיתא לא הוה יכול עלמא למהוי חריב לבתר ואינון הוו קיימין לדרי דרין. דהא בשעתא קדמיתא מיתו, מאי טעמא? בגין דהכי אצטריך, דהא אילנא דמותא גרים. לבתר דחיו וקמו וקא סגו, ובעא קודשא בריך הוא לאעלא לון לאילנא דחיי דקאים על ההוא אילנא דמותא, בגין למהוי קיימין לעלמין - אתרחקו ולא בעון. כדון אתחלש חילא דמשה עליהו ואתחלש חילא אחרא. אמר קודשא בריך הוא: אנא בעינא לקיימא לכו באתר עלאה ולא תדבקא בחיים, אתון בעיתון אתר דנוקבא שריא... ועם כל דא כיון דישראל לא עבדו אלא בדחילו עלאה דהוה עליהו לא אתמר עליהו אלא 'מי יתן והיה לבכם זה להם וגו'". מכאן אוליפנא כל מאן דעביד מלה, ולבא ורעותיה לא שוי לסטרא בישא - אף על גב דאיהו ביש, הואיל ולא עביד ברעותא, עונשא לא שריא עליה, ולא כברנש אחרא, וקודשא בריך הוא לא דאין ליה לביש.